

Биљана Папић

ЈУ Народна и универзитетска библиотека Републике Српске
Бања Лука

УДК: 027:004

DOI: 10.7251/BSCSR1908007P

БИБЛИОТЕКЕ И ДРУШТВО – СПОЈ ТРАДИЦИЈЕ И САВРЕМЕНИХ ТОКОВА: НА ПРИМЈЕРУ ЗАВИЧАЈНЕ ГРАЂЕ

Сажетак: Улога библиотека је његовање људског знања које ће допринијети развоју друштва. На тај начин се може утицати на свијест људи о значају библиотечке дјелатности, њену корисност и сврху постојања у ери комуникација и размјени информација. Развој библиотекарства је огледало културног и цивилизацијског стања друштва. За успјешно пословање од изузетне је важности стручност и компетентност особља. Добра организација библиотеке подразумијева интеракцију између библиотека и корисника која утиче на модернизацију библиотечких услуга.

Библиотека, прије свега, својој заједници мора понудити своје фондове, затим бесплатан приступ рачунару и интернету, базама података, те пружању помоћи у учењу. За народне библиотеке се подразумијева да у свом фонду имају заступљену и завичајну грађу, драгоцјену збирку трајне научне, историјске и културне вриједности. Прикупљање грађе, истраживање и детаљна обрада помаже да се стекне шире знање о одређеном завичају и његовим становницима.

Кључне ријечи: библиотекарство, савремене технологије, завичајна грађа, информацијско друштво

Развој нових технологија и већа разноликост медија и услуга улазе у све поре друштва и његове институције па нису заобишли ни библиотечку струку суочивши је са изазовима новог доба. Улога библиотека је да препознају и искористе могућности које доноси савремено доба и да покушају уклонити ограничења у протоку информација које су имале користећи се искључиво традиционалним медијима. Потреба за изградњом универзалног централног каталога одувijek је постојала, међутим недовољно развијена технологија и мањак

стандардизације ранијих година ове циљеве су чиниле непрактичним. Библиографска контрола је, према ријечима чувеног теоретичара библиотекарства Мајкла Гормана, утеловљење рационализма и научног приступа у библиотекарству.

„Računarska tehnologija i standardizacija omogućile su ogromne tekuće centralne kataloge, a čak su napravile ostvarivim i san o Univerzalnoj bibliografskoj kontroli (Universal Bibliographic Control, UBC). UBC je program koji u suštini glasi da treba da koristimo tehnologiju i standarde da obezbedimo da se svaki dokument katalogizuje jednom u zemlji porekla i da se načinjeni zapis učini dostupnim bibliotekama i istraživačima širom sveta.“¹

Програм представља један од начина да се грађа сачува и заштити за будуће генерације, а истовремено, омогућава несметан проток информација на међународном нивоу.

За успјешно пословање од изузетне је важности стручност и компетентност особља, јер библиотечко дјеловање је вођено мотом да је библиотека више од књига. Потреба за сталним стручним образовањем увелико је присутна у библиотечној професији па, између осталог, редовно одржавање курсева из основног библиотечко-информацијског знања и вјештина постаје устаљена пракса у многим библиотекама. Библиотекар новог доба, без обзира што још увијек у друштву нема у потуности статус који заслужује својим ангажовањем, преузима на себе и васпитно-образовни задатак а самим тим и одговорност за квалитет образовног процеса. У складу са својом улогом, библиотека у 21. вијеку значајну пажњу треба усмјерити ка активностима у развоју писмености, посебно информатичке, као и у подстицању читања. Стално усавршавање и учење, међусобно информисање и комуницирање доприносе развијању организације као цјелине. Треба тежити томе да библиотеке буду препознате као значајни фактори развоја савременог друштва.

¹ Majkl Gorman. *Naše neprolazne vrednosti*. Beograd: Filološki fakultet, 2007, 133.

Од свог постојања до данас, библиотеке као друштвене и културне институције увијек су биле усмјерене ка читаоцима због којих и постоје, јер оне су отворен систем не само за пружање потребних информација, већ и мјесто за дружење и разговор. Савремено библиотекарство потпуно је окренуто кориснику који је у фокусу дјеловања, а чији су прохтјеви много већи него раније. Библиотеке су вијековима сматране стубовима друштва са важним задатком на похрањивању људског знања. Ова улога је и данас актуелна са основним циљем искориштавања информација, стицање нових вјештина и знања а све у сврху приближавања корисницима и њиховим потребама у савременом свијету. Интернет, највећа свјетска информацијска мрежа, мијења начин живота људи. Информације постају све више доступне изазивајући бојазан код многих на смањену потребу за библиотечким услугама. Међутим, предвиђања професора др Хермине Ангелеску су оптимистична када је ријеч о улози библиотека као друштвених институција у савременом свијету:

„Традиционална улога библиотека приликом селекције, прикупљања, синтезе, дисиминације, интерпретације и архивирања информација ће се променити, међутим, ви нећете изгубити свој идентитет. Ви ћете и даље бити библиотекар; библиотекар следеће генерације, информациони научник, радник знања, назовите како желите, али ћете увек, као што камелеон мења боје, бити библиотекар. То је библиотекар 21. века.“²

Књиге у папирном облику су темељ библиотекарства који опстаје а истовремено оне се надограђују коришћењем нових технологија. Питање развоја библиотека усмјерено је према надоградњи постојећих и изградњи нових услуга. Већина наших јединствених вјештина – библиографска контрола, развој збирки, рефернсни рад и сл., примјењиваће се и даље.

² Хермина Г. Б. Ангелеску. *Библиотеке и библиотекарски у 2010. години: изазови и могућности*. У: „Темељне вредности савременог библиотекарства“. Београд: Библиотекарско друштво Србије, 2009, 9.

Знаменити енглески библиотекар Мајкл Горман у свом дјелу *Наше непролазне вредности* дао је једну идеалистичку слику појма услуге у библиотекарству.

„Biblioteke postoje da bi služile zajednicama i društvu kao celini. Bibliotekarstvo je prožeto idejom usluge. Veoma je važno da nastavimo da tražimo inovacije u uslugama, iz bilo kog izvora iz koga možemo. Jednako je važno da naša usluga bude ispunjena humanističkim vrednostima nasuprot materijalističkim vrednostima. Poslovna praksa može nam dati i neke dobre ideje i pristupe, ali treba ih koristiti i prilagođavati sa oprezom. Naš posao je da služimo pojedincu, grupama pojedinaca, zajednicama i društvu, delujući idealistički u materijalističkom vremenu.“³

Да би ова служба била што ефикаснија, велика пажња је усмјерена изградњи библиотечког фонда. Методе попуњавања фонда зависе од типа библиотеке и корисника. За народне библиотеке се подразумева да у свом фонду имају заступљену и завичајну грађу, драгоцену збирку која има трајну научну, документациону, историјску и културну вриједност одређене регије. Према IFLA-иним смјерницама за народне библиотеке, оне осигуравају приступ знању, информацијама, цјеложивотном учењу помоћу низа извора, те су на располагању свим члановима заједнице без обзира на њихову расу, националност, доб, пол, језик, као и образовни статус. Оснивање завичајних збирки, као и прикупљање грађе и брига о тој вриједности за одређено подручје, сматра се једним од приоритета народних библиотека. Грађа завичајне збирке је документација са посебним значајем и са најкомплетнијом информацијом. Она обухваћа све што је објављено о завичају и његовим становницима без обзира на мјесто издавања као и публикације које су објављене на подручју завичаја, што доприноси његовом бољем упознавању.

„Пионирски завичајни фонд формиран је у Енглеској у народној библиотеци Њукасла 1884. године. Од тада њихов

³ Majkl Gorman. *Naše neprolazne vrednosti*. Beograd: Filološki fakultet, 2007, 103.

значај непрестано расте, те је данас у 21. веку, још већи када живимо у време глобализације а чињеница је да јавне библиотеке све више личе једна на другу, њихови фондови се највећим делом преклапају, а оно по чему се одликују управо су завичајни фондови.⁴

По свему судећи, услуге које завичајни библиотекар треба понудити кориснику су веома разноврсне, али са једним циљем – очување локалног идентитета и специфичности.

Међутим, да би се употунило знање о историји и култури одређене локалне заједнице, али и шире, само прикупљање грађе није довољно без истраживања, прегледа и детаљне каталогизације.

Завичајна збирка по распореду мјеста у библиотеци је издвојена од осталог фонда, а грађа се не би смјела користити ван библиотеке него би била доступна за рад у читаоници. Проблем, у овом случају, представља отежан приступ и коришћење грађе, али уједно омогућава њену бољу заштиту. Ово представља изазов новим технологијама које треба искористити и на тај начин отворити пут библиотечком пословању у једном савременом окружењу. Данас многе библиотеке раде на дигитализацији. Дигитализација подразумеива процес преноса грађе у дигитални формат и обухвата поступак снимања, чувања и обраде садржаја помоћу уређаја за дигитализацију. Пренос библиотечке грађе у дигитални облик омогућава отварање библиотечких збирки широј јавности и промоцију завичајне и културне баштине.

„Библиотеке су биле принуђене да се брзо и агилно укључе у нове облике комуникације – коришћење електронске поште, постављање веб сајтова и блогова, интернет оглашавање. Убрзо је уследила реакција од стране корисника расутих по свету и видело се да су предности неспорне. Следећи проблем који је требало превазићи јесте како учинити информацију доступном свима и под једнаким условима, и тада је начињен

⁴ Дејан Вукићевић. *Завичајни фондови*. Београд: Службени гласник, 2011, 17.

корак који зовемо дигитализацијом и представљањем библиотечке, архивске, музејске и друге грађе.⁵

Дигитализацијом појединих уникатних наслова омогућава се њихова заштита, а истовремено их чини доступним корисницима без бојазни од њеног могућег оштећења. На овај начин се гради дигитална збирка. Примјеном компјутерске технологије отварају се простори за стварање нових услуга. Попуњавање књижног фонда треба бити приоритетно, обрада потпуна са свим потребним подацима и са једном прецизном информацијском службом будући да су за своје подручје најважнији извор података. Узимајући у обзир све ове задатке који стоје пред библиотекарима који су задужени за завичајну грађу, подразумијева се сарадња са сродним институцијама: музејима, архивима, али и са грађанима који имају активну улогу у својој заједници у којој су живјели или живе и ставарају. Њихов је задатак да прикупљају не само дјела аутора, него и све релевантне информације о њима. На овај начин се могу мотивисати и корисници да сами истражују и прикупљају информације у вези са завичајем. У том смислу, библиотека развија издавачку дјелатност и шири круг свог интересовања.

Савремене потребе намећу увођење нових услуга, стално усавршавање библиотекара, стицање нових вјештина уз досљедну примјену прописаних стандарда. Резултат оваквог приступа у начину рада доприноси остваривању постављених циљева у библиотечкој дјелатности, али потребно је и подстицати надлежне власти да више раде на модернизацији библиотека у нашој земљи. У циљу остваривања своје основне мисије, а у скаду са савременим токовима, библиотеке у 21.вијеку требају бити усмјерене на ширење услуга, максималну употребу информационих технологија и интерактивни приступ друштву. Управо због тога, како је говорио Мајкл Горман, ми библиотекари не смијемо се уморити од свог рада за опште добро.

⁵ Дејан Вукићевић. *Завичајни фондови*. Београд: Службени гласник, 2011, 120.

„Učenje i nauka i biblioteke nastaviće da postoje zato što ih ljudska bića vole radi njih samih i zato što unapređuju život i društvo. Nastavićemo da ugrađujemo elektronsku tehnologiju u biblioteke i život iz praktičnih razloga i zato što, uz pravilnu upotrebu, ta tehnologija može da poboljša stvarne biblioteke i prosvetli i ulepša pojedinačni život i društvo.“⁶

Данас се вриједност наше струке у друштву не доводи у питање, али потребна је већа заинтересованост библиотекара који морају имати јасну представу о њеном значају.

Библиотеке су производ друштва. Учење је кључни елеманат а библиотекари су укључени у процесе који омогућавају интелектуални напредак како појединцима тако и друштву у цјелини.

LIBRARIES AND SOCIETY - A COMBINATION OF TRADITION AND CONTEMPORARY TRENDS: AN EXAMPLE OF HOMELAND COLLECTION OF LIBRARY

Abstract: The role of the libraries is the cultivation and storage of human knowledge that will contribute to the development of society. In this way, it can be influenced on the the awareness of people about the importance of library activity, its usefulness and the purpose of existence in the era of communication and the exchange of information. The development of librarianship is an expression of cultural and civilizational state of society. The professionalism and competence of the staff is of utmost importance for successful business operations. A good library organization involves the interaction between libraries and users that leads to a more modern type of library services.

The library, first and foremost, must offer its community its own collections, then free access to the computer and the Internet, databases, and provide learning assistance. For National libraries it is assumed that in their fund is represented homeland material, a valuable collection of permanent scientific, historical and cultural values. Collection of material, research and detailed processing helps to gain wider knowledge of a particular country and its inhabitants.

Key words: librarianship, modern technologies, homeland collection, information society.

⁶ Majkl Gorman. *Naše neprolazne vrednosti*. Beograd: Filološki fakultet, 2007, 52.